Marta a Marie

Původ materiálu
Marta Sedláčková
Pořadí v lekci
35

Téma

Vystoupit z přesvědčení

Cíle

- Předškoláci: Slyšet příběh, vnímat v něm také péči, sourozeneckou lásku a přátelství, zakusit péči, volání jménem.
- Mladší školní: Vnímat víru jako důvěru na příkladu Marty.
- Starší školní: Uvědomit si rovnocenný význam ženy ve vyznávání víry, vnímat, že výroky víry mají vždy jen „předposlední“ platnost.

Pro učitele

Biblický text: Jan 11,1–46

Výkladové poznámky

Příběh je **posledním z Ježíšových znamení**. Na rozdíl od ostatních znamení (např. nasycení zástupu) zde předchází rozhovor samotnému znamení. Jádro zvěsti je v rozhovorech (úskalí). Jan používá svou oblíbenou techniku nedorozumění a různých významových rovin.

Marta, Marie a Lazar. V janovském podání je sourozenecká skupina tříčlenná. Není zde nic o tom, že by hlavou rodiny (paní domu) byla Marta, ani není zřejmé, že bydleli všichni v jedné domácnosti – tentokrát to není důležité pro zvěst příběhu. Ovšem pro vyznění příběhu klíčová Marta je, resp. její rozhovor s Ježíšem. Marta je zde aktivnější, vyznává víru. Výčitku Ježíšovi, že se opozdil, vysloví obě sestry. Postoj sester zde není v napětí jako u Lukáše, takže rozpor není třeba vnášet. Naopak je možno vyzdvihnout, že se jedná o příklad sourozenecké péče a lásky („sestry Ježíši vzkázaly…“).

Marta, Marie a zvláště Lazar jsou představeni jako **ti, které Ježíš miluje**, je to zmíněno třikrát (v. 3, 5, 36).

Nemoc – smrt – vzkříšení. „Ta nemoc není k smrti“ – nejde o vyjádření závažnosti nemoci (žádný prostor pro spekulace, že by třeba Lazar byl pohřben jen zdánlivě mrtvý), ale o vyjádření Boží moci. Smrt je zde popisována zcela naturalisticky, tělo zapáchá, smrt je nezvratná skutečnost, příležitost k uzdravení již uplynula. Sestry i učedníci předpokládají, že je možné zachránit před smrtí (uzdravení), ale ne ze smrti. Vzkříšení je zde představeno jako oslovení jménem a umožnění volného pohybu, zcela zřejmě je to něco, co přichází zvenku, co si člověk nemůže dát sám, je třeba být osloven, osvobozen.

Otálení s příchodem je provokativní a je třeba ho vnímat symbolicky, a především mladším dětem to nekomplikovat tím, že to z Ježíšovy strany bylo záměrné. Vynecháním tohoto motivu se nemusíme trápit, katecheticky je to naprosto ospravedlnitelné – ve chvíli, kdy vyprávíme příběh z perspektivy Marty a Marie, vůbec nevíme, proč se Ježíš zdržel. Toto zdržení má však význam: Ježíš začíná jednat „třetího dne“ – to se vždy věci zlomí, ukážou. Lazar je vzkříšen čtvrtého dne – přestože v celku Janova evangelia je jeho vzkříšení zařazeno před vzkříšení Ježíšovo, je třeba ho vidět jako něco, co z Ježíšova vzkříšení plyne, co je na něm závislé, co tedy následuje až čtvrtý den. Ježíš je to místo, kde končí smrt a začíná život. (Proto je např. možné jako doprovodnou píseň zpívat píseň o vzkříšení Ježíše.)

Vrcholem příběhu je **Martin rozhovor s Ježíšem**. Výroky, které Marta říká, jsou v podstatě vzorová vyznání víry, a to jak historicky (co mohla říkat zbožná Židovka), tak i z hlediska křesťanského čtenáře (modlitba v Ježíšově jménu, vzkříšení v poslední den, christologické vyznání). Marta odpovídá nejlépe, jak člověk zde na zemi může odpovědět, Ježíš ale mluví z hlediska skutečnosti Boží, z druhé strany. Je to ještě jiná úroveň toho, co je možné. Bůh může jednat ještě jinak. Ještě překvapivěji.

Marta má v Ježíše **důvěru**, kterou neotřásl ani jeho pozdní příchod, věří v jeho spojení s Bohem (v. 21–22). Ježíšova jednota s Otcem se projevuje u evangelisty Jana právě v modlitbě (viz i dále (v. 41–42), je to charakteristická vzpomínka na historického Ježíše.

Marta má obecnou **naději ve vzkříšení na konci času**, ale Ježíš jí odpovídá, že je to jeho pozemský příběh, příběh konkrétního Ježíše z Nazareta, který přináší život navzdory smrti a po smrti. V jeho osobě se očekávané vzkříšení „prolomí“ do její konkrétní situace. Zároveň si všimněte, že Ježíš nepopisuje výslovně Lazarovo vzkříšení, neříká „já ho teď vytáhnu z hrobu a všechno bude zas jak dřív“, vzkříšení není takto popsatelné.

Věříš tomu? Věřit ve vzkříšení znamená **doufat a věřit v Ježíše**. Víra není jen obsah (učení), ale především vztah (důvěra). Marta zde zastává podobnou roli jako učedník Petr (Mt 16,

13–20), když vysloví christologické tituly (Mesiáš, Syn Boží). Žena vyznává příkladně víru – „dogmaticky“ správně a zároveň s důvěrou.

Marta se obrací na **Marii – posílá ji k Ježíši**. Marii pak následuje zástup Židů, mají za to, že jdou ke hrobu, ale všichni jdou k Ježíši. Lidé následují to, co děláme, a tak mohou k Ježíši přijít i omylem. Zástup pak zaznamená Ježíšovo pohnutí, pláč (nejjednodušší interpretace pláče je, že Ježíš je prostě lidský a milující), vidí jeho jednání, zaznamenají vzkříšení – ale to celé se nekryje s tím, že by v tom dění „viděli slávu Boží“. Tu vidí jen ti, kdo věří v Ježíše. Reakce zástupu je totiž naprosto rozličná: Někteří uvěří a jiní jdou Ježíše udat (v. 45–46).

Marie, Marta a Lazar jsou součástí dalšího konfliktu v kapitole 12, ale už nepromluví. Marta obsluhuje u stolu, Lazar se účastní hostiny (skutečně žije) a Marie potře Ježíši vzácným olejem nohy – vytvářejí Ježíši rodinu, poslední bezpečné místo. Jsou Ježíšovými skutečnými přáteli.

Úskalí

Janovo evangelium je spíš teologické pojednání než prosté vyprávění příběhů. Podstatné se odehrává v rozhovorech, v ne/pochopení, v různých rovinách skutečnosti, v paradoxech. Jeho zásadní výroky jsou často vlastně něco jako „koan“ z východní filozofie, výroky, které v sobě obsahují jistou iracionalitu, hádanku a paradox. A příliš rychlé vysvětlení je zplacatí. Zkuste chvíli myslet smrt i život najednou. „I kdyby umřel, bude žít.“ To přece nikdy není beze zbytku a racionálně pochopitelné! Vždycky se to však vztahuje k Ježíši z Nazareta.

Biblický text má v sobě obsažen ještě rozhovor s učedníky a Tomášovu odhodlanost jít s Ježíšem i na smrt, které ale pro naše potřeby úplně vynecháváme.

Vyvedení ze smrti – to není naše běžná zkušenost. Stejně jako Marie a Marta si dokážeme představit zázračné uzdravení, probuzení zdánlivě mrtvého, oživení někoho z klinické smrti, ale ne vzkříšení čtyři dny mrtvého. Pro děti mladšího věku je ale taková představa docela normální, smrt vnímají přibližně do 6 let jako něco, co je možno jednoduše zvrátit, když si to dost přejí. V této představě předškolní děti ale neutvrzujeme, ale ani nemáme za úkol jim definitivnost smrti vyložit. Se zvláštní citlivostí pracujeme s dětmi, které se se smrtí potkaly v nedávné době. Neměly by v žádném případě získat dojem, že Ježíši dost nedůvěřovaly, a proto jejich zemřelý nevstal. I děti mladšího školního věku mohou mít ještě doznívající magické myšlení, je tedy třeba je ujistit, že za smrt nemohou. Pokud je situace opravdu nedávná, buďte velmi opatrní.

Odkazy

[Lavická, Anna. Lazar. Z cyklu *Zástup stále přichází…*](https://katecheze.evangnet.cz/katecheticke-pripravy/lazar)

Najbrt, David: Vzkříšení Lazara. Z cyklu *Církevní rok*.

Dušková Havlíčková, Drahomíra. Lazare, pojď ven! Z cyklu * Dál přece nejdeme sami*.

5. neděle postní – (A) – Lazare, pojď ven! (obrazové materiály, pracovní listy)

Roskovec, Jan. *Evangelium podle Jana.* Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2020. ISBN 978-80-87287-72-9.

Pro děti

Předškoláci

Ve vyprávění pro předškoláky použijeme loutky, postavičky, minimálně pro Lazara. Nemoc je u Lazara vyjádřena stále menší schopností se hýbat.

Byli jednou tři sourozenci. Marta, Marie, Lazar.

Měli se moc rádi. Byli dospělí, ale stejně se o sebe starali s láskou.

Povídali si, zajímali se, co se s ostatními děje, radovali se, když jeden z nich zažil něco pěkného, a když byl někdo smutný, snažili se ho druzí dva rozveselit.

Jednou se stalo, že Lazar onemocněl.

(Vyprávění nyní můžete doprovázet právě pohybováním loutkou, postavičkou.)

Napřed byl unavený a pořád posedával. Práce mu padala z rukou.

Pak už seděl celý den. Nemohl vstát.

Musel si lehnout. Ležel celý den.

A každý další den to bylo horší. Přestával se hýbat.

Jeho sestry Marie a Marta ho napřed podpíraly, pak mu nosily jídlo do postele, a nakonec ho krmily jako miminko.

Ale s Lazarem to bylo pořád horší. Pak přestal jíst. „Zavoláme Ježíše, snad by ho mohl ještě uzdravit," rozhodla Marta.

Napsaly krátký vzkaz a poslali někoho za Ježíšem.

A pak jen vyhlížely. „Už jde? Ne, ještě nejde!“

„Už jde? Ne, zatím nikoho nevidím.“

„Už jde?“

Lazarovi je pořád hůř a hůř. Dokonce se mu hůř dýchá.

Marie s Martou vyhlíží Ježíše. Ale ten nejde.

A pak se najednou Lazar přestane hýbat úplně. Lazar umřel. Lazar je mrtvý.

Marie a Marta pláčou, pláčou i jejich sousedé a sousedky. Měli Lazara rádi.

Co je teď potřeba udělat? Pohřbít Lazara.

I o to se musí Marie a Marta postarat. Postarat se o bratra i po smrti.

Přinesly látky a vonné oleje, natřely Lazara a zamotaly ho do pohřebních látek.
Lazar je mrtvý, už se nehýbe.

(Provázejte vyprávění pohyby postavičky, pomalým zabalováním do šátku, uložte pak zabalenou postavu někam stranou).

Marie, Marta a jejich sousedé společně uložili Lazara do hrobu.
Za tři dny přišel Ježíš. I Ježíš měl Lazara rád.

„Kdybys tu byl, Lazar by neumřel,“ říká Marta.

„Kdybys tu byl, Lazar by neumřel,“ říká Marie.

Ježíš vidí Martu, Marii i jejich sousedky a sousedy. Všichni pláčou.
I Ježíš pláče, měl Lazara moc rád.

„Ukažte mi, kde je!“

Leží v hrobě, je mrtvý. Je konec, říkají sousedé.

„Možná není úplně konec,“ říká Marta. „Ježíši, Bůh přece může něco udělat!“
„Otevřete hrob, ještě není konec,“ říká Ježíš.

„Bože, pomoz,“ modlí se Ježíš.

Sousedé odvalili kámen. Ježíš volá do temnoty: „Lazare! Lazare! LAZARE!“
Lazar to slyší. Někdo ho volá. Je to Ježíš.

Lazar slyší: „Pojď ven.“

Lazar se zase hýbe. Nejde to snadno.

První krok, druhý krok.

Lazar vyjde ven.

Ježíš říká: „Můžete ho rozvázat, aby se zase mohl hýbat. Aby zase mohl chodit.“

(Společně s dětmi rozbalujeme pomalu postavičku Lazara).

A Marta, Marie i sousedé pomáhají Lazarovi.

Lazar je zase naživu. Ježíš ho vzkřísil.

Láska je silnější než smrt. Ježíš je silnější než smrt.

Zazpívejte píseň *Každý kout má prozářit nedělního jitra svit* (NEZ 555).

Pokud pracujete s biblickými postavičkami nebo postavičkami, které se dají nastavit do nějaké polohy, nechte děti, aby vytvořily závěrečný obraz – jak vypadají ti, kdo se radují z Lazarova vzkříšení. Případně nakreslete, rozmnožte a vystřihněte jednoduché panáčky, jejichž postoj se dá také tvarovat tím, že se končetiny různě pokrčí, složí, přeloží a nalepí na velký papír a vymalují – i tak se dá vytvořit obraz.

Pokud by to bylo vhodné, můžete s dětmi hrát na Lazara a jeho sestry – Lazar se nehýbe, sestry ho něžně omotávají do pruhů látek (šál apod.), pak společně zavolejte „Lazare“! (případně skutečné jméno) a Lazar vstane a zase ho společně rozmotejte. Jaké to bylo?

Pomůcky: Biblické postavičky, plátno, šály, šátky apod. K výtvarnému zpracování papíroví panáčci, lepidlo, velký papír, pastelky.

Mladší školní děti

S dětmi pomocí hry tematizujte důvěru. Můžete se napřed ptát: Komu v životě důvěřujete? Je to snadné nebo těžké? Proč je to snadné/těžké? Zklamal někdo vaši důvěru? Kdy naopak jste se nezklamali?

Zahrajte hru „Pád důvěry“ (nebo jinou, kde se důvěra tematizuje). Dítě stojí s nohama u sebe, za ním stojí dospělý nebo dostatečný počet dětí, dítě se naklání zpevněné (jako prkno) dozadu, „padá“, dospělý nebo děti ho zachytí. Pokud se děti bojí, mohou napřed „padat“ dopředu, kde vidí, jestli je někdo chytá. Začněte tak, že chytající ruce budou těsně za zády, postupně je oddalujte, takže „pád“ bude větší. Dbejte na bezpečí, chytající nesmí zklamat. Reflektujte: Jaké to bylo? Bylo těžké věřit, že mě někdo chytne, i když jsem dozadu neviděl/a?

Vyprávějte příběh přibližně podle této osnovy, důraz položte na rozhovor Ježíše a Marty, v osnově rozvedeno:

1. Tři sourozenci Marie, Marta a Lazar jsou Ježíšovi přátelé, často ho hostí, Ježíš u nich má své bezpečné místo.
2. Lazar onemocní, nemoc je vážná, směřuje ke smrti, sestry vyjadřují svou důvěru v Ježíše, posílají pro něj, Ježíš může uzdravit i vážně nemocného. Ježíš se zdržel, není tu, Marta ani Marie neví proč, Lazar umírá a je pohřben. Přichází Ježíš, Marta ho vítá, vedou spolu rozhovor:
    - *Ježíši, vítej. Mám smutnou zprávu, Lazar zemřel. Vím ale, že bys ho dokázal uzdravit, kdybys tu byl. Vím přece, že vždy, když ty se modlíš a důvěřuješ Bohu, Bůh ti to dá.*
    - *Marto, neboj se, tvůj bratr vstane!*
    - *Já vím, to přece všichni věříme, jednou na konci časů, nás Bůh zavolá a my všichni vstaneme z hrobů a znovu se setkáme spolu i s Bohem. To mi přináší útěchu.*
    - *Marto, ale já jsem tu s tebou už teď. Já jsem vzkříšení, já jsem život. Každý, kdo mi důvěřuje, žije, neumře na věky, a i kdyby umřel, bude žít.*
    - *Ježíši, to je tak těžké pochopit. Lazar je už čtyři dny mrtvý. Opravdu mrtvý, nepohřbili bychom někoho, kdo je mrtvý jen zdánlivě. Vůbec nevím, jak by se to mohlo změnit. Nerozumím tomu. Ale věřím a důvěřuji ti, jsi Boží Syn a Bůh může udělat i to, co já nechápu a na co moje představivost nestačí. Díky, že jsi tu teď s námi. To mi přináší útěchu. Dojdu pro Marii.*
3. Ježíš se setkává s Marií, jdou společně k hrobu, všichni pláčou, prožívají smutek.
4. Ježíš prosí o odvalení kamene, modlí se a důvěřuje Bohu, volá Lazara, Lazar vstává, důvěřuje Ježíšovu hlasu, je na Ježíšův pokyn osvobozen z pohřebních pláten.

Ptejte se: Bylo pro Martu těžké Ježíši důvěřovat, i když vůbec neviděla, nevěděla, jak by mohl Ježíš zachránit Lazara? Spolehla se přesto na něj? Co jí pomohlo Ježíši důvěřovat, věřit Ježíši? Co pomáhá nám důvěřovat Ježíši? Třeba příběh o Martě a Marii?

Starší školní děti

Pokud máte před sebou starší děti, které příběh o Lazarovi znají, pak je dobré je seznámit alespoň s částí textu. Většinou známe biblické příběhy „dějepravně“, jak nám ho někdo vyprávěl (a tím již interpretoval!), takže nám často unikají věci, které v textu skutečně jsou.

Nechte děti příběh převyprávět, jak si ho pamatují. Pište v bodech.

Rozdejte texty (text můžete zkopírovat z www.biblenet.cz, pro přehlednost můžete udělat odstavce tak, abyste oddělili místa, kde se děj odehrává) – hledejte společně, co jste zapomněli, co jste vůbec nevěděli, že v textu je. Možná jste něco přidali nebo spletli?

Soustřeďte se na rozhovor Marty a Ježíše (v. 21–27). Říká Marta něco špatně? Vyjadřuje spíš víru nebo nevíru? Co z toho, co Marta říká, bychom mohli klidně říct v bohoslužbách (jako vyznání, modlitbu důvěry atp.)? Můžete upozornit na to, že zde Marta vyznává podobně jako v jiných evangeliích apoštol Petr.

Přečtěte si verš 25: Ježíš jí řekl: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít.“ Upozorněte děti na obsažený paradox – „i kdyby umřel, bude žít“ – to je přece divné, to přece nejde. Nechte si chvíli v tichu pro přemýšlení nad tím zvláštním výrokem. Vymýšlejte společně, jak by to konkrétně mohlo vypadat. Nebojte se, když děti zmíní bláznivé varianty, které text nevykládají (zombie), jen zkuste vymyslet ještě další. Můžete se společně rozhodnout, která varianta vám přijde nejpravděpodobnější. Vždycky to nějak bude souviset s osobou Ježíše. A vždycky tu zůstane trochu tajemství, trochu hádanky, trochu nepochopitelného Božího jednání (to je dobré dětem také říct).

Pomůcky: Biblické texty, tužky.

Liturgie

Písně

Někdo mě vede za ruku (NEZ 714); *Modré nebe, slunce zář* (NEZ 715); *Můj Bůh je můj štít* (NEZ 718); *Kdosi mě probouzí, podává dlaň* (NEZ 674); *Nedělní ráno vzešlo nám* (NEZ 542); *Každý kout má prozářit* (NEZ 555)

Biblický text k zapamatování

Já jsem vzkříšení a život. Kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít. (J 11,25)

Rituál

Děti sedí na zemi v kruhu, mají zavřené oči. Učitel děti obchází, vždycky jednomu poklepe na rameno a tiše řekne vstaň. Dítě otevře oči, zvedne hlavu a vstane.

Když vstanou všichni, můžeme společně říct biblický verš J 11,25

Okénko do bohoslužeb

Po domluvě s učiteli vyberte jednu úvodní otázku, kterou necháte zaznít:

1. Máte sourozence? Staráte se o sebe navzájem? Rádi? Jak to děláte? V nedělce dnes také uslyšíte o třech sourozencích.
2. Stačí nám k víře umět vyznání víry? – Ptejte se dospělých, anketa, případně se domluvte na rozhovoru s učiteli nebo konkrétními lidmi.
3. Máte rádi hádanky nebo složité věci, které je těžké pochopit jen rozumem? Přemýšlejte třeba: Jak zní potlesk jedné ruky? A víte, že v Bibli jsou také příběhy, které samotným rozumem neobsáhneme? Potřebujeme také důvěru v Boha. O tom si budou dnes děti povídat v nedělce.

Modlitba

Bože, děkujeme ti za své sourozence, za přátele a za všechny, kdo se o nás starají. Děkujeme ti, že je Ježíš naším přítelem a my můžeme být jeho přáteli. Dej, ať ti věříme, i když v životě prožíváme těžké věci. Děkujeme, že znáš každého z nás jménem a nikdo se ti neztratí ani ve smrti. Děkujeme, že ty jsi vždy větší než naše představy. Amen.

Katechetické cykly
Ženy v Bibli
Biblický odkaz (kat)
Jan 11,1–46